

DOEN, DELEN, DOORDÉNKEN EN DOORPAKKEN

AANPAK DROOGTE IN DE ACHTERHOEK

PROGRAMMAPLAN 2020-2021

10 november 2020

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Samenvatting	4
1. Urgentie	5
2. Aanpak: Doen, delen, doordénken en doorpakken	6
2.1 Doen: nu al maatregelen uitvoeren	6
2.2 Delen: de etalage	6
2.3 Doordénken: werkatelier	7
2.4 Doorpakken: veldwerk	9
3. Samen regie op samenwerken in het gebied	11
4. Organisatie van de aanpak en vervolg	13
BIJLAGE 1 Achtergrond: verkenning Droogte Achterhoek	15
BIJLAGE 2 Raakvlakken andere dossiers & investeringen in gebied	16
BIJLAGE 3 Bestuurlijke samenwerking, overzicht deelnemers	17

Voorwoord

De droogte in de Achterhoek laat zich nadrukkelijk zien en voelen. Al drie jaar achtereen snakken gewassen en de natuur naar water. Klimaatverandering heeft vele facetten. Droogte is een effect van klimaatverandering en de gevolgen ervan zijn bijvoorbeeld minder gewasopbrengst, minder drinkwatervoorraden. Meer ziektes in de gewassen, meer stinkend oppervlaktewater en blauwalg. Droogte heeft een enorme maatschappelijke impact!

De Achterhoek heeft eigenschappen die bij droogte tot acute problemen leiden: de grond bestaat overwegend uit zand, veel grond is verdicht en het landschap is hellend en in grote mate ontwaterd waardoor neerslag sneller wordt afgevoerd dan dat het de bodem intrekt. Zowel droogte als extreme buien hebben impact op de gebruiksfuncties en we weten dat de frequentie en intensiteit van allebei zal toenemen.

Inmiddels is duidelijk dat de droogte zich niet zomaar laat oplossen door extra wateraanvoer, waterwinningen te stoppen of bestaande landbouw naar kringlooplandbouw om te vormen. Aanpassingen in het gebied van decennia laten zich niet in dezelfde tijdspanne herstellen. Een onderdeel van de complexiteit zit daarnaast in balans vinden tussen 'nat en droog'. Er moet iets anders, maar hoe en wat is een zoektocht en zal steeds herijking vragen. We denken wel dat sommige oplossingen die we nu zien, de Achterhoek op korte termijn meer klimaatbestendig maken. Dat ze ons richting geven voor wat voor de lange termijn nodig is.

Er moet meer gebeuren en het zal anders moeten. De noodzaak om ervoor te zorgen dat de Achterhoek is aangepast op de gevolgen van het veranderend klimaat dwingt ons tot keuzes, een trendbreuk met het verleden, en het vinden van alternatieve antwoorden. Geen eenvoudige opgave, maar we gaan er wel mee aan de slag. Leren door te doen, doorkennis te delen, onorthodoxe maatregelen en oplossingsrichtingen op het niveau van de Achterhoek te doordénken en hierop door te pakken met experimenten in het veld.

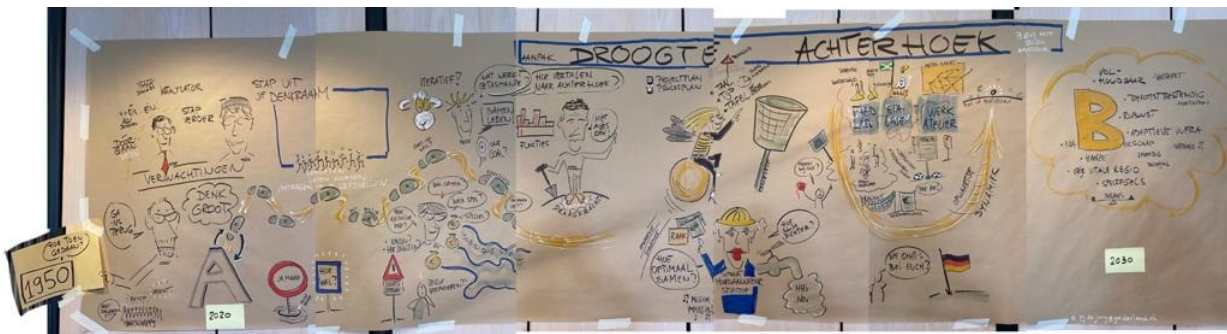
Wij, bestuurders van het waterschap, gemeenten en provincie, voorzien dat we bij de aanpak van droogte in de Achterhoek voor enkele fundamentele keuzes en op termijn voor ongebruikelijke gebiedsoplossingen staan. Het in beeld krijgen van deze keuzes en oplossingen: daarin nemen we het voortouw met deze aanpak. Voor u ligt een document om commitment te krijgen op de richting en organisatie hiervan. Dit document is nog geen voldragend programmaplan. In november 2020 volgt de meer gedetailleerde uitwerking in doelstellingen, aansturing, activiteiten, middelen en organisatie onder voorbehoud van commitment van betrokken partijen op dit plan.

We gaan dit programmaplan de komende tijd uitwerken om via **doen, delen, doordénken en doorpakken** alle nodige besluiten en investeringen in beeld te krijgen die hiervoor noodzakelijk zijn. We zetten tegelijk al werkende weg waardevolle, noodzakelijk stappen.

Burgemeester Van Oostrum, gemeente Berkelland
Dijkgraaf Pieper, Waterschap Rijn en IJssel
Gedeputeerde Van 't Hoog, provincie Gelderland

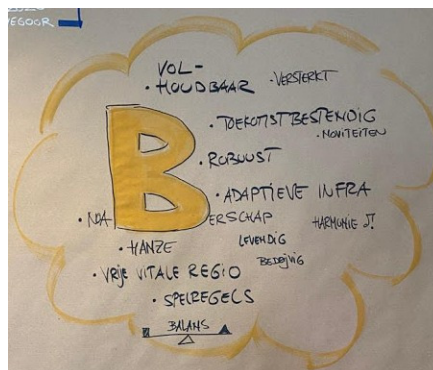
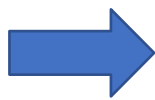
Samenvatting

De ambitie is de veerkracht in de Achterhoek vergroten en in de toekomst beter bestand zijn tegen grillige weersomstandigheden: 'nat en droog'. Dit vraagt een transitie in het gebruik en de inrichting van het gebied. Dat vraagt een transitie in ons denken en doen, onze manier van samenwerken. Beide vragen een lange adem. Om hierin te slagen, zetten we nu al stappen maar daarmee zijn we er nog niet. We zullen het onbekende moeten omarmen, nieuwe aanpakken uitproberen en dromen over een nieuwe toekomst. We zijn ons ervan bewust dat we niet weten of alles voldoende zal zijn. We verwachten wel dat we hiermee de ambitie dichterbij brengen. Tussentijdse reflecties op ons lerend vermogen blijven noodzakelijk en gaan we actief oppakken. We blijven alert op gebruik van taal, tijd en tafels¹.

De vier sporen in een notendop:

1. Doen: we zetten waardevolle stappen waar het kan, ook in 2020.
2. Delen: we dragen uit wat we doen. "We etaleren dat wat bijdraagt aan de ambitie".
3. Doordénken: we maken een lange termijnvisie (2050) als kompas, met een strategie en uitvoeringsprogramma. "Extreme scenario's en onorthodoxe oplossingsrichtingen fundamenteel doordénken, uitwerken, uittekenen en uitrekenen".
4. Doorpakken: we innoveren door te experimenteren. "We durven andere aanpakken uit." Concreet aan de slag, experimenteren en leren in veldwerk.

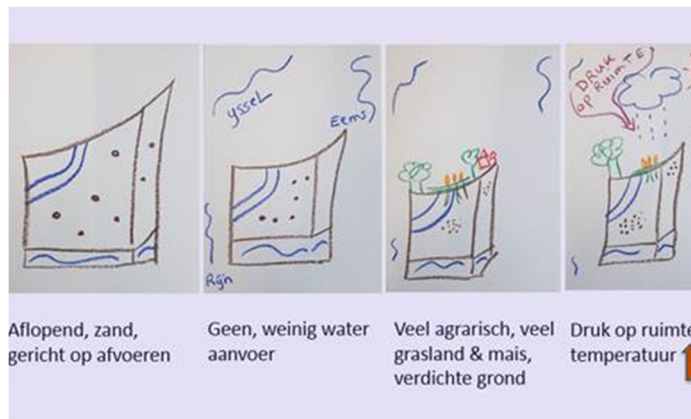
We erkennen de onzekerheid over hoe en wanneer grillige weersomstandigheden zich voordoen. We weten dat we nog niet alle kennis hebben. Daarom stellen we voor dat we:

- Oplossingen toejuichen die flexibel zijn. Zoals het allengs concreter maken en uitvoeren van de gebiedsvisie voor de Baakse Beek met bewoners, overheden en bedrijven.
- Meerdere strategieën parallel uitwerken: om te kunnen wisselen als omstandigheden veranderen. Zo brengen we voor agrariërs in waterwingebied 't Klooster zowel voor de korte als lange termijn oplossingen in beeld en bouwen we herijkingsmomenten in.
- Ernaar streven om medio 2021 een eerste glimp te zien van hoe deze vier sporen uitpakken en bijdragen aan de gezamenlijk grotere ambitie.
- Dat moet partijen het vertrouwen geven om in 2021 een meerjarige overeenkomst af te sluiten; het veerkrachtig maken van de Achterhoek vraagt meer tijd dan wat we kunnen doen, delen, doordénken – laat staan realiseren – in 1 jaar!

¹ Zie Essay NSOB (2020): <https://www.nsob.nl/denktank/overzicht-van-publicaties/verdeelde-verantwoordelijkheid>.

1. Urgentie

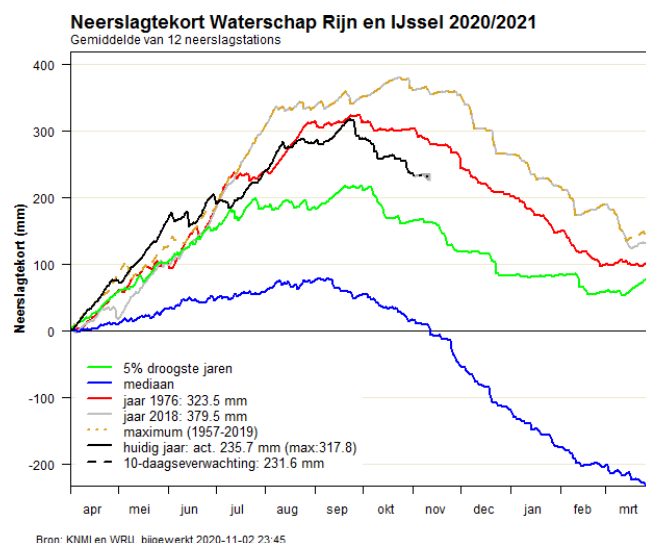
De natuurwaarde in de Achterhoek is groot. Het landschap van de Achterhoek is onweerstaanbaar door de afwisseling van nieuwe en oude elementen in de vorm van bomen, kronkelende beekjes, landgoederen en boerderijen. De Achterhoek is tegelijk een gevoelige regio voor droogte, omdat het een zandgebied is en aanvoer van rivierwater zeer beperkt mogelijk is. In het beeld hieronder is een tekening opgenomen van hoe het gebied qua ruimte boven- en ondergronds functioneert en zich in de tijd heeft ontwikkeld. De druk op de ruimte neemt bovendien toe door verschillende maatschappelijke ontwikkelingen, zoals verstedelijking, intensivering van bedrijvigheid, de energietransitie en groei van recreatie.

De zichtbare en voelbare gevolgen van het tekort aan water leggen bloot dat de huidige inrichting en het huidige gebruik van de Achterhoek niet goed vol te houden zijn. Deschade en hinder zijn groot en de natuur, bodem, waterwinning, voedselproductie, recreatie, bedrijvigheid hebben daar last van. De aanpak van droogte heeft effect op die functies en daardoor is ook een aanpak met doorwerking op andere ruimtelijke, economische en maatschappelijke functies van en in de Achterhoek nodig.

Klimaatverandering zet de komende jaren door. Er komen meer extreem droge en natte periodes, inclusief piekbuien. Er komt ook meer druk op de ruimte door energietransitie, behoefte aan wonen, vervoer. Hoe deze ruimtelijke ontwikkelingen zich voltrekken en wanneer en waar deze weersextremen gaan plaatsvinden is niet exact te voorspellen.

Klimaatverandering laat zich gelden; we krijgen te maken met weersextremen, oplopende temperaturen en toenemende droogte. De laatste drie jaren waren ongekend droog en het KNMI laat ongunstige prognoses voor het neerslagtekort zien.

Bron: KNMI en WRIJ bijgewerkt t/m
2 november 2020

2. Aanpak: Doen, delen, doordénken en doorpakken

Inleiding

De bestuurlijke ambitie is de veerkracht in de Achterhoek vergroten om in de toekomst beter bestand zijn tegen grillige weersomstandigheden: 'nat en droog'. Hiervoor zijn omslagen nodig met een lange adem. Het vraagt een transitie in het ruimtelijk-economisch gebruik en de onderliggende waterbodemcondities van het gebied. En dit vraagt om een ander doen en

laten, ander denken, een andere manier van samenwerken en sturen op met elkaar samenhangende condities (waterbodemsysteem) en gebruik van het gebied.

Om hierin te slagen, gaan we nu al dingen concreet doen en meer in samenhang delen. Maar daarmee zijn we er nog niet. We zullen ook het onbekende moeten omarmen, nieuwe aanpakken uitproberen en een nieuwe toekomst doordénken. Daarbij wetend dat we nog niet alles kunnen overzien. Hiervoor hebben we vier zaken voor ogen waarvan we menen dat deze de ambitie dichterbij brengen en die we in dit hoofdstuk beschrijven. Deze aanpak kan alleen slagen als veel partijen hun rol pakken en meedoen. Het gaat om al die partijen die een

relatie hebben met de ruimtelijke, economische en maatschappelijke functies in het gebied. Uiteindelijk gaat het om de toekomst van de Achterhoek, en raakt het alle Achterhoekers.

Per spoor beschrijven we hieronder het 'waarom', wat en hoe. Wat dit vraagt van ontwikkelteams en organisatiekracht beschrijven we nu op hoofdlijnen en deze informatie werken we in november 2020 nader uit bij bestuurlijk commitment voor de aanpak.

2.1 Doen: nu al maatregelen uitvoeren

In 2021 moeten we beter toegerust zijn op een mogelijke vierde² droge zomer. Elke nieuwe droge zomer wordt het namelijk moeilijker hiervan te herstellen, dus snel handelen is noodzakelijk. De meest in het oog springende maatregelen zijn als volgt.

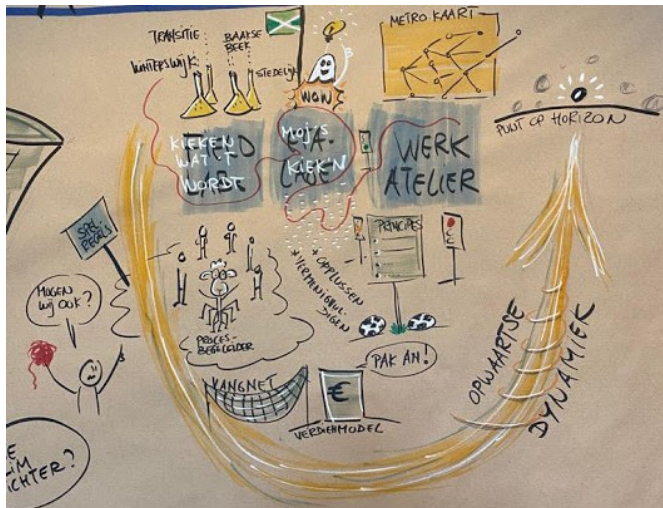
- Het waterschap zet in het winterseizoen van 2020/2021 op grote schaal het peil op in de door het waterschap beheerde watergangen om water maximaal vast te houden. Er worden tijdelijk hogere peilen ingesteld dan tot nu toe. Waar nodig treft het waterschap aanvullende maatregelen om bijvoorbeeld stuwen tijdelijk op te hogen.
- Het waterschap 'gaat de boer op' om agrariërs en natuurorganisaties te helpen om meer water op eigen terrein vast te houden met o.m. duikerafsluiters en stuwijtjes.
- Vitens roept inwoners en bedrijven samen met partijen op om het watergebruik te verminderen en daar waar mogelijk i.s.m. het waterschap zoveel mogelijk water in het gebied vast te houden. Voor de langere termijn is het doel te komen tot een robuustere adaptievere drinkwaterwinning wat kwetsbare gebieden kan ontzien. Vitens start een lange termijn verkenning naar een duurzame en robuuste infrastructuur.
- Natuurgebieden en beken worden structureel beschermd met toezicht en handhaving door de waterschappen op de beschermingszones waarin sinds 2013 geen nieuwe grondwateronttrekkingen zijn toegestaan.
- Het waterschap verkent of in meer kwetsbare natuurgebieden dan in 2020 een onttrekkingsverbod voor grondwater moet worden ingesteld.
- Daarnaast maken provincie, waterschap, gemeenten en het Rijk de komende jaren vele tientallen miljoenen vrij om te investeren in water vasthouden en infiltreren als onderdeel van integrale gebiedsaanpakken in o.m. Winterswijk, waterwingebied 't Klooster en de Baakse Beek landgoederenzone.

2.2 Delen: de etalage

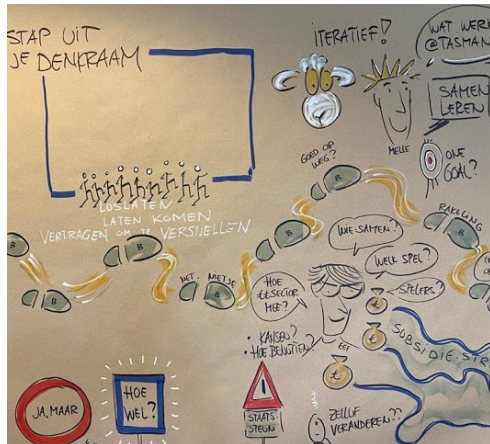
Om te zien en weten welke initiatieven er al lopen en welke projecten uitgevoerd worden in het hier en nu maken we een digitale etalage. Om gezamenlijk te leren en te delen waar we het meest trots op zijn, om te weten wat bijdraagt aan de gezamenlijke ambitie. Een etalage stelt ons in staat om onderling te leren over al die (nieuwe) zaken die plaatsvinden. Een

² De jaren 2018, 2019, 2020 gelden als jaren met drie droge zomers sinds 1976 en 2003/2005.

Intermezzo

- Lange termijnvisie en doelen (stip op de horizon 2050);
- Strategie die leidt tot uitvoering van deze visie;
- Uitvoeringsprogramma (2021-2025 en/of 2021-2030).

over de eerste vijf tot tien jaar en brengt gezamenlijke keuzes voor investeringen in beeld, ook voor potentiële gebiedsveldwerkplaatsen, het uitvoeren van lange termijn verkenningen, het ontwikkelen van nieuwe financiële arrangementen, etc. en zal dynamisch zijn.

1. In een roadshow een inhoudelijke kennisbasis leggen en gezamenlijk feiten delen omop door te ontwikkelen. O.m.: hoe werkt het systeem, impact van klimaat, oplossingsrichtingen. Hiermee leggen we een eerste basis voor een gezamenlijke taal en onderling begrip. Tijdens die roadshow leiden we waar mogelijk leidende principes af waarmee de Achterhoek beter kan dealen met droogte en weersextremen. Hoe we dat gaan doen, werken we nader uit.
2. Parallel verkenningen uitvoeren rond die principes (wat zijn consequenties; ruimtelijk, financieel, ...). We gaan gezamenlijk met alle stakeholders in de volle breedte scenario's ontwikkelen en doorrekenen op de positieve en negatieve effecten van onorthodoxe/extreme oplossingen/maatregelen, gedacht kan worden aan grondwaterstanden grootschalig omhoog, waterwinning op netto nul door grootschalige wateraanvoer, etc.
3. Deze feitenbasis (1 en 2) breed terugleggen bij maatschappelijke partijen en overheden op uitvoeringsniveau en besluitvormingsniveau; (h)erkenning organiseren, gezamenlijk (concept) leidende principes ontwikkelen en afleiden.
4. Verbindingen met andere beleidsdossiers organiseren (dit vraagt inzet van provincie, gemeenten), koppeling leggen tussen investeringen en instrumenten in beeldbrengen.
5. Contacten in het gebied hierover leggen, met bewoners en bedrijven (in verbinding met de etalage).
6. Elementen voor de strategie (incl. visie en uitvoeringsprogramma) leggen we in een tweede ronde breed terug. (H)erkenning organiseren, gezamenlijk (concept)strategie, ontwikkelen.
7. Bestuurlijk commitment ophalen voor gezamenlijke strategie, eerste richting (koers) voor de lange termijnvisie en een dynamisch uitvoeringsprogramma.

2.4 Doorpakken: veldwerk

Omdat droogte bij uitstek niet los te zien is van thematieken als wonen, waterwinning, natuur, en bodemvraagstukken zijn op plekken initiatieven gestart om te zoeken naar meer innovatieve, integrale en creatieve antwoorden en oplossingen op het niveau van een deelgebied in de Achterhoek.

Vier lopende initiatieven hiervoor vinden nu al plaats en het zouden er meer kunnen worden. Vier worden op dit moment getrokken door gebiedspartners. In Winterswijk, Landgoederenzone Baakse Beek, 't Klooster en Zutphen. In het kader van dit 'veldwerk' wordt doorgepakt met *bottom up* experimenten in deelgebieden. Zo wordt in 't Klooster geëxperimenteerd met een duurzamere manier van drinkwaterwinnen, gaan partijen in de landgoederenzone samen met landgoedeigenaren en boeren zoeken naar klimaatbestendige inrichting in combinatie met betere verdienmodellen en wordt in Winterswijk de koppeling gelegd tussen maatregelen tegen droogte in combinatie met de aanpak van de stikstofproblematiek.

Doel is om deze in dit kader zichtbaar te maken, te weten wat ze kunnen betekenen voor de ambitie en bewust extra support op maat organiseren als ze aan de grotere ambitie bijdragen. Deze support op maat zal nader worden uitgewerkt. Ook gaan we scherper maken wat de mogelijke bijdrage is van de werkplaats tot de gewenste innovatie voor het grotere gebied. *Support* kan als een 'vangnet' en impuls werken voor het experiment, bijvoorbeeld in termen van juridische, communicatieve of organisatorische zin of qua coaching. Dat kan per veldwerkplaats verschillen.

Evident is dat een gebiedsveldwerk gedragen wordt (autonoom is) door meerdere initiatiefnemers van onderop; geen puur overheidsinitiatief hoewel overheden betrokken zijn. Of een veldwerkplaats in het kader van de aanpak droogte in beeld komt; hiertoe wordt integraal advies aan bestuurders voorbereid in overleg met de initiatiefnemers ervan.

Hoe zorgen we hiervoor? In het begin brengt elke initiatiefnemer in beeld:

- Wie is/ voelt zich eigenaar van het veldwerk? Is deze bekwaam en bevoegd om de rol te vervullen? Wie zijn andere stakeholders?
- Hoe draagt de aanpak in het veldwerk bij aan het grotere geheel van de aanpak droogte Achterhoek? Welke leerervaringen voorzie je? Welke zaken worden opgelost?
- Welke hulpvragen en behoefte aan ondersteuning zie je? Wat zijn de condities die nodig zijn om aan de slag te gaan?
- Hoe ziet het ideale vangnet eruit?
- Wat kan er misgaan, welke risicofactoren of aandachtspunten?
- Wat is de aspiratie achter de gebiedsveldwerk en de innovatie?

De initiatiefnemers van de veldwerkplaatsen bespreken deze opbrengst en bepalen samen wat hen samenbindt, welke zaken collectief of voor ieder apart geregeld en gemonitord zou moeten worden. En welke vorm van gezamenlijk leren, coaching *on the job* nodig en gewenst is in 2021-2022. Ze geven inzicht in effecten van maatregelen die worden uitgevoerd in een gebied en zorgen voor ontdekkingen die straks in de etalage komen en onderdeel worden van onze visie op de Achterhoek. Ze:

- Innoveren op basis van verbeeldingskracht en zetten stappen.
- Worden gedekt door bestuurders, gestimuleerd door ambtenaren en gedaan door/samen met gebiedspartners.
- Mogen mislukken: elke ervaring is waardevol, ook als deze niet levensvatbaar is gebleken.
- Zijn eindig: ze heffen zichzelf op en gaan op in de 'nieuwe normaal'.
- Zijn bij voorbaat niet genoeg om de hele Achterhoek te transformeren tot een duurzaam volhoudbare regio.

- Vormen belangrijke plekken voor verandering (ambtelijk, bestuurlijk, maatschappelijk). Ze mogen afwijken van wat we nu als norm beschouwen. Ze leggen vandaag en morgen al de kiemen voor de toekomst.

We beschouwen veldwerkplaatsen als prototypes (0.8 versies), als omgevingen waarin initiatiefnemers (met overheden) zelf concreet aan de slag gaan. De initiële betrokkenheid vanuit overheden zal op een gegeven moment overbodig blijken en geleerde lessen maken onmiddellijk/ op termijn onderdeel uit van dagelijkse bedrijfsvoering, middellange termijn keuzes voor bedrijven en lange termijn ontwikkeling van het gebied. Hierover gaan we met de trekkers in gesprek hoe dat geborgd kan worden.

Kiek'n wat 't wöt & veldwerk

In relatie tot inwoners willen we voorstellen de term 'kiek'n wat 't wöt' op sommige momenten te hanteren in aanvulling op de term 'veldwerk' omwille van contact en taal die de Achterhoekers aanspreekt, zonder de intentie en essentie van het programma daarbij uit het oog te verliezen. De term is ontsproten in september 2020 bij een werkbijeenkomst in september 2020 tijdens het uitwerken van dit spoor in het programmaplan.

3. Samen regie op samenwerken in het gebied

Thematisch

Droogte raakt veel thema's. Als partners streven we naar meer gezamenlijke regie op initiatieven voor landbouwtransitie, natuurontwikkeling, biodiversiteit en stikstof. Denk aan de verbinding tussen droogte en de stikstofopgave. Denk aan de verbinding tussen droogte en de stikstofopgave. Net als de droogte is ook de stikstofproblematiek urgent. Landelijk komt € 3 miljard beschikbaar om de natuur – als onderdeel van de stikstofaanpak – de komende tien jaar robuuster te maken. In de Achterhoek passen maatregelen om de natuur robuuster te maken vaak één op één bij een droogte aanpak. Hiervan profiteren niet alleen natuur, maar ook landschap, landbouw, cultuurhistorie en biodiversiteit. Denk aan investeringen in meer ruimte om water vast te houden door ander (landbouwkundig) gebruik. We gaan werk met werk maken, koppelen doelen en stapelen middelen. Om de koppelingen tussen deze en andere dossiers goed te leggen, is het noodzakelijk om ontwikkelingen en sleutelfiguren op ambtelijk, management en bestuurlijk niveau in beeld te hebben: lokaal, regionaal en nationaal. Een goed overzicht hiervan werken we de komende tijd nader uit.

Grensoverschrijdende samenwerking

Meer dan de helft van het stroomgebied van de beken in de Achterhoek, zoals de Berkel, ligt in Duitsland. We kennen al grensoverschrijdende initiatieven, zoals het Interregproject Waterrobuuste Steden; in de veldwerkplaats rond Zutphen wordt samengewerkt met de Duitse steden Bocholt en Münster. Gezien de ligging van de Achterhoek en de onderlinge relaties hechten wij belang aan verdergaande grensoverschrijdende samenwerking.

Financieel

Doel is om financiële middelen in de Achterhoek te bundelen. O.m. door investeringen van het Deltaplan Zoetwater Oost-Nederland, Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie, regionaal waterplan en waterbeheerprogramma expliciet inhoudelijk samenhangend te maken, vanuit prioritering in het uit te werken uitvoeringsprogramma droogte Achterhoek. Daarnaast bundelen we middelen en inzet van menskracht met andere ambities, waaronder landbouwtransitie, natuurrealisatie en stikstof.

ETALAGE - Maatregelen droogte en resultaten laten zien op AH-manier/**taal**

KIEK'N WAT 'T WORDT (labs) – Doen, experimenteren in deelgebieden/**tafels**

WERKATELIER – strategie, LT-visie, integraal uitvoeringsprogramma/**tijd**

Bundelen bestuurlijke focus, middelen en samenwerking

Gezamenlijke investeringen die nu al plaatsvinden:

- Gemeenten, provincie en waterschap hebben voor de periode 2022 – 2028 een investeringsbereidheid van 40 á 50 mln. in klimaatmaatregelen via de Deltaprogramma's Zoetwater en Ruimtelijke Adaptatie. Daar komen de investeringen vanuit de agrarische sector, natuurorganisaties en drinkwaterbedrijf Vitens nog eens bij. Dit is exclusief middelen voor stikstof, landbouwtransitie en natuur.
- Rijk, provincie, waterschap en gemeenten zetten in het kader van het Interbestuurlijk Programma (IBP) Vitaal Platteland voor o.m. de Baakse Beek (een van de gebiedsveldwerkplaatsen) middelen in.
- In combinatie met de aanpak van natuur en stikstof en andere gebiedsgerichte initiatieven zorgen we zo voor een krachtige sturing ook op de financiële motor voor de veerkracht van het gebied.

Sturing geven op de raakvlakken en samenwerking (tafels)

Om samen regie te voeren op de samenwerking in het gebied hebben we op dit moment drie bestuurlijke lagen die we met elkaar verbinden:

1. Bestuurlijk kernteam met Joost van Oostrum, Peter van 't Hoog en Hein Pieper. Zij zijnde bestuurlijke boegbeelden, trekkers.
2. De groep bestuurders die drie keer bijeen is geweest, twee keer live en één keer digitaal in 2020. Met deze groep komen we opnieuw bij elkaar begin november 2020, in het voorjaar van 2021 en najaar van 2021. Drie momenten om de voortgang te bespreken.

3. De drie bestaande Achterhoekse gremia: Platform Landbouw Natuur Water, thematafel Circulaire Economie & Energietransitie en het Bestuurlijk overleg Water Achterhoek+: waarin we afstemmen, draagvlak houden en verdieping aanbrengen.

We weten dat we meerdere jaren, vijf tot tien jaar, samen moeten werken om invulling te geven aan transitie om het gebied klimaat robuuster te maken. We evalueren als partners het komend jaar hoe bestuurlijke tafels elkaar aanvullen, en welke vorm van gezamenlijke regie op de lange termijn handig is om een samenhangende aanpak in de beleidsontwikkeling en uitvoering te borgen.

4. Organisatie van de aanpak en vervolg

Overall -aansturing bestuurlijk

Het bestuurlijk kernteam van Joost van Oostrum, Peter van 't Hoog en Hein Pieper vraagt de brede bestuurlijke groep rond Droogte Achterhoek die al drie keer bij elkaar is gekomen en stappen heeft gezet in het proces naar dit plan toe (zie bijlage 3, laatste pagina voor deelnemers) om gezamenlijk richting te geven aan de uitvoering van deze aanpak. Deze groep monitort: zitten we op de juiste weg, op het goede spoor? Namens deze groep vervullen Joost van Oostrum, Peter van 't Hoog en Hein Pieper, als bestuurlijk kernteam, de rol van bestuurlijk opdrachtgever.

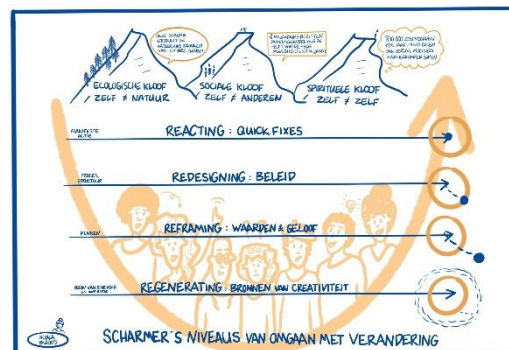
Mijlpalen

- Oktober 2020: gezamenlijk bestuurlijk commitment op voorliggend programmaplan.
- Eind 2020: bestuurlijk commitment op de drie lopende bestuurlijke gremia en betrokken bestuurders tot nu toe voor de aanpak, inclusief verdeling taken en middelen (bijlage 1).
- Voor de zomer 2021: commitment op eerste versie (0.8) concept uitvoeringsprogramma.
- Najaar 2021: ondertekende meerjarenovereenkomst en uitvoeringsprogramma.

Overall-aansturing ambtelijk

Er zal vanaf november 2020 tot en met (vooralsnog minimaal) eind 2021 een team komen voor de ontwikkeling van de sporen en de samenhang ertussen. Continuïteit en versterking van een dergelijk team in de vorm van een bij de aanpak horende en nader te ontwikkelen programmaorganisatie is nodig om er zeker van te zijn dat de aanpak en de sporen ook daadwerkelijk (in samenhang) tot wasdom komen. Hierbij is het idee dat elke bestuurlijk opdrachtgever ook aanspreekpunt en opdrachtgever is voor een concreet spoor, in samenhang met de andere(n). Dit wordt eind 2020 verder geconcretiseerd. De uitvoering van de concrete taken en maatregelen doen organisaties zelf.

De aanpak en de sporen kunnen niet puur op routine of op basis van eerdere ervaringen georganiseerd worden. De wil en wens is om hierin vernieuwing te willen & kunnen organiseren. In de overall-aansturing is het wenselijk dat er expliciet gestuurd wordt op gewenste 'nieuwe' leiderschapskwaliteiten. De moed-spier is nodig. Verbinding tussen de sporen moet worden bewaakt en versterkt. Er zijn feedbackloops te organiseren: van *lessons learned* naar actie. Dit vereist het faciliteren en activeren van leertijd en leervormen.

Monitoring

Monitoring zal plaatsvinden op de voortgang per spoor in relatie tot de totale ambitie. (Dit werken we eind 2020 nader uit.) Daarnaast zal er monitoring zijn op de sturing op mogelijke financieringskoppelingen, op inzet van capaciteit en op gewenst leervermogen en bijbehorend gedrag. We staan stil bij de voortgang qua opwaartse dynamiek in de gehele samenwerking rond de sporen en het gebruik van tijd, tafels en taal erbij.

Gewenst gedrag

Een paar sleutelbegrippen bij gewenst gedrag van de betrokkenen:

- Oog voor complexiteit; het is ingewikkeld.
- Oog voor urgentie: de toekomst begint vandaag.
- Wens om samen ergens verantwoordelijk te zijn; niet afschuiven of afwachten.
- Zeker in gebiedsveldwerkplaatsen; bereidheid tot leren en experimenteren. Kunnen ontspannen in het 'niet weten'.

Communicatie

Met de woordvoerders van de medeoverheden, natuurorganisaties en landbouwpartijen zal met nadruk een heldere communicatiestrategie en kalender worden uitgewerkt om gezamenlijke communicatie momenten beter dan nu te voorzien en te benutten. Omvragen uit de media gezamenlijk te beantwoorden en met een nauwe samenwerking met bv Vitens en andere partijen. Noodzakelijke lobbyactiviteiten worden onderling bepaald, gedeeld en besproken.

Bestuurlijke stappen

Gezamenlijk commitment uitspreken voor de gevraagde inzet (oktober 2020) tot en met handtekeningen onder een (voortschrijdend meerjaren) uitvoeringsprogramma (medio/eind 2021). En de scope van de looptijd die we voor ons zien: minimaal 10 – 12 jaar, met elke vier jaar een evaluatiemoment en nieuwe handtekeningen.

BIJLAGE 1 Achtergrond: verkenning Droogte Achterhoek

Verkenning Achterhoek

Aan deze gezamenlijke gebiedsaanpak ligt een verkenning van het vraagstuk ten grondslag met collega's bij Waterschap Rijn en IJssel, Natuurmonumenten, Vitens, LTO Noord, tien gemeenten, Provincie Gelderland. Reflecties van o.m. Wing, Wageningen Environmental Research en de Nederlandse School voor Openbaar Bestuur, NSOB hebben daarbij ook een rol gehad. Op basis van o.m. consultatie van ambtelijke stakeholders in het gebied [in 2019-2020](#), bijeenkomsten en een uitgebreide evaluatie van plannen en initiatieven in het gebied is deze integrale en gezamenlijke doen-, denken droomaanpak in het gebied tot stand gebracht.

In de verkenning droogte Achterhoek (juli 2020) is geconstateerd dat er vele nuttige, waardevolle programma's en projecten bezig zijn die gericht zijn op het kunnen omgaan met de gevolgen van droogte. Een zorgelijke constatering is dat het totaal van deze acties niet zal leiden tot een 'klimaatadaptieve Achterhoek'. Er moet dus meer gebeuren en de dingen die we doen, moeten we anders aanpakken

De volgende zaken zijn hierbij genoemd als van belang voor een aanpak droogte:

- De landbouwsector en bedrijven in de sector zijn cruciaal;
- In het gebied komen ontwikkelingen en opgaven bij elkaar zoals klimaatopgave, stikstofproblematiek, energietransitie. Het is noodzakelijk om al deze actuele ontwikkelingen op diverse manieren te verbinden;
- Er is behoefte aan meer (gezamenlijke) regie op de veelheid aan initiatieven in de Achterhoek;
- Er is veel energie, draagkracht voor innovaties bij de mensen, de Achterhoek kan bouwen op veel bijzondere tradities, een eigen identiteit en taal.

BIJLAGE 2 Raakvlakken andere dossiers & investeringen in gebied

Deze bijlage zal in 2020 en 2021 een dynamische en nadere uitwerking krijgen.

Regionale energietransitie (RES)

Dit najaar 2020 zijn er bijeenkomsten vanuit de regionale energiestrategieën (RES) om koppelkansen vanuit energie (met dus o.m. droogte) te signaleren en qua locatie te duiden. Deelgebieden hiervoor zijn nader te bepalen. Kansen liggen in de sfeer van meervoudig ruimtegebruik; opstellingen van m.n. zon of zelfs wind gecombineerd met vasthouden of bergen van water. Uitwerken kansen kan ook in 2021.

Ambtelijk trekker Achterhoek: Frank Duenk. Bestuurlijk trekker: PM

Biodiversiteit en stikstof

Droogte staat symbool voor de transitie die nodig is in het waterbodemsysteem. Dit systeem heeft ook te kampen met wateroverlast en met onvoldoende vitaliteit (bodemstructuur en bodemleven). Deze 'transitie' ligt dan ook heel dicht aan tegen de 'landbouwtransitie' die gericht is op verduurzaming van de landbouw/voedselproductie.

Het is van groot belang dat de aanpak van droogte in nauwe afstemming met de aanpak van stikstof wordt vormgegeven. De fysieke scope van droogte is in essentie breder dan stikstof; als de stikstofaanpak zich in smallere zin richt op verminderde emissie richting Natura 2000 gebieden en herstel van deze Natura 2000 gebieden, zal dit zonder meer betekenen dat er op lange termijn nieuwe stikstof opgaven komen. Droogte zorgt voor grotere emissie van stikstof. Door de droogte groeien gewassen minder, waardoor ze minder stikstof opnemen. Om dit structureel aan te pakken en op te lossen zijn er meer hydrologische (herstel)maatregelen nodig en meer robuuste natuurgebieden. Een kritische blik op de voorgenomen maatregelen en hun bereik is dan ook voortdurend nodig om er zeker van te zijn dat ook daadwerkelijk systeemherstel wordt gerealiseerd. Alleen systeemherstel zal structureel tot effecten voor robuuste natuur en stikstof leiden.

Ambtelijk trekker Achterhoek: Gert-Jan van Vliet. Bestuurlijk trekker: Ted Kok

Agrifood

Voor de agrifood-sector is het doel het vernieuwen, verduurzamen van de hele keten en vernieuwde verdienmodellen en waardevermeerdering. Ruim de helft van de oppervlakte van Gelderland bestaat uit landbouwgronden met agrarische bedrijvigheid.

De rol en meerwaarde van de overheden hierbij zien we hierbij op een aantal vlakken:

- We initiëren of ondersteunen gebiedsprocessen en ontwikkelplannen voorbedrijven.
- We stimuleren innovaties en het gebruik van Europese subsidies.
- We werken met actief grondbeleid t.b.v. ruilverkavelingen.
- We sluiten convenanten met (keten)partijen voor een duurzaam verdienmodel.
- We zijn mede (lobby)partner voor waar regelgeving belemmerend werkt.

Ambtelijk trekker Achterhoek: PM. Bestuurlijk trekker: PM

Andere onderwerpen: nog verder uitwerken

- Strategische grondwateragenda
- Prioritering verdeling drinkwater bij schaarste n.a.v. onderzoek Beleidstafel Droogte
- Strategische voorraden drinkwater voor lange termijn (ASV)
- Gebiedsagenda Achterhoek
- Pilot landelijk gebied NOVI
- Gebiedsagenda Oost
- Deltaplan Zoetwater Oost-Nederland
- Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie (RAS)
- ...

BIJLAGE 3 Bestuurlijke samenwerking, overzicht deelnemers

Bestuurlijke samenwerkingen rond droogte AH

Overzicht d.d. 4 oktober 2020

Bestuurlijk overleg water 13 deelnemers

Burgemeester Van Oostrum, Berkelland (vz)

Wethouder Oscar van Leeuwen, Montferland

Wethouder Martin Veldhuizen, Aalten

Wethouder Tineke Zomer, Winterswijk

Wethouder Bert Groot Wesseldijk, Lochem

Wethouder Ria Ankersmit, Oude IJsselstreek

Wethouder Anjo Bosman, Berkelland

Wethouder Rens Steintjes, Doetinchem

Wethouder Paul Hofman, Bronckhorst

Wethouder Annelies de Jonge, Zutphen

Strategisch adviseur, Ingrid Canter Cremers, Vitens

Heemraad Antoinet Looman, Waterschap

Gedeputeerde Van 't Hoog, prv Gld

Platform Landbouw natuur water

16 deelnemers

1. Heemraad Looman, WRIJ (vz)
 2. Heemraad Schrijver, WRIJ
 3. Burgemeester Van Oostrum, Berkelland
 4. Gedeputeerde Van 't Hoog, prv Gld
 5. Wethouder Ted Kok, Aalten
 6. Wethouder Hans Sluiter, Westervoort-Duiven
 7. Bestuurder LTO Noord, Harold Zoet en Nicole Koks
 8. Bestuurder Natuurmonumenten, Udo Hassefras
 9. RABO Noord- en Oost Achterhoek, H. van der Guchte en J. Nijboer
 10. For Farmers, J. Temmink,
 11. Strategisch adviseur Vitens, Ingrid Canter Cremers
 12. Vruchtbare Kringloop Achterhoek, J. Koeleman en S. te Selle
 13. VALA, D. Looman
 14. Federatie Particulier Grondbezit, A. Peterse
 15. FrieslandCampina, E. Wunnekink
 16. Regio-ambassadeur Oost Nederland, Edwin Ouwejan, ministerie van LNV
-
-

Thematafel circulaire economie & energietransitie

25 deelnemers

1. Wethouder Paul Hofman (vz)
 2. Relatiemanager Alliander, Wesley van Aalten
 3. Wethouder Frans Langeveld, Doetinchem
 4. Wethouder Martin Veldhuizen, Aalten
 5. Wethouder Gerjan Teselink, Berkelland
 6. Wethouder Bart Porskamp, Oost Gelre
 7. Wethouder Janine Kock, Oude IJsselstreek
 8. Wethouder Tineke Zomer, Winterswijk
 9. Wethouder Jan van Halteren, Montferland
 10. Bestuurder Wonion, Gerrolt Ooijman
 11. Samenwerkende Industriële Kring Achterhoek (SIKA), Rinus Smet
 12. Groot Zevert Vergisting, Arjan Prinsen
 13. Rouwmaat Groenlo, Dave Rouwmaat
 14. WAM & Van Duren Bouwgroep, Will Smit
 15. Zone college, Karin Pullen
 16. Heemraad Looman, WRIJ
 17. Rensa, Henk-Jan Wegman
 18. AGEM, Guus Ydema
 19. Nijhuis Industries, Wilbert Menkveld
 20. LTO Noord, Karolien Hupkes
 21. LTO Noord regio Oost, Harold Zoet
 22. Wassink Installatie, Derk Wassink
 23. Natuurmonumenten, Udo Hassefras
 24. Lokale energiecoöperaties, Patrick Ballast
 25. Graafschap College, Alain van der Haar
-
-

Bestuurders verkenning droogte Achterhoek 20 deelnemers

Gedeputeerde Van 't Hoog, priv Gld
Dijkgraaf Hein Pieper, WRIJ
Burgemeester Van Oostrum, Berkelland
Wethouder Oscar van Leeuwen, Montferland
Wethouder Martin Veldhuizen, Aalten
Wethouder Tineke Zomer, Winterswijk
Wethouder Bert Groot Wesseldijk, Lochem
Wethouder Ria Ankersmit, Oude IJsselstreek
Wethouder Anjo Bosman, Berkelland
Wethouder Rens Steintjes, Doetinchem
Wethouder Paul Hofman, Bronckhorst
Wethouder Annelies de Jonge, Zutphen
Wethouder Bart Porskamp, Oost Gelre
Bestuursvz. Jelle Hannema, Viten
Bestuurder LTO Noord, Nicole Koks
Bestuurder Natuurmonumenten: Udo Hassefras en Luc Berris
Burg. Bouman, Doetinchem, Achterhoek Board
Directeur Saar Veneman, &rhikAmbassadeurs
Heemraad Peter Schrijver, Waterschap
Hoofd Waterkwaliteit en Kwantiteit, Mattie Busch, ministerie van I&W